ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба таҳқиқи диссертатсионии Бахтиёрзода Муслима Бахтиёр (Эшонқулова Муслима Бахтиёровна) дар мавзуи «Категорияи тарз дар низоми шаклҳои тасрифӣ ва ғайритасрифии феъли забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021310 – Забоншиносии типологӣ ва муқобилавӣ) пешниҳод шудааст

Категорияи тарз дар низоми феъл яке аз категорияҳои муҳимтарини грамматикӣ ба ҳисоб рафта, муносибати амалро нисбат ба воқеият ва ҳадафи гуфтор ифода менамояд. Масъалаи мазкур то ҳол дар забоншиносии тоҷик дар муқоиса ба забони англисӣ мавриди омӯзиши амиқу дақиқ қарор нагирифтааст. Гарчанде дар омӯзиши муқоисавии масъалаи мазкур дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ метавон корҳои таҳқиқотии як қатор муҳаққиқони соҳаро қайд намуд, вале, дар ҳар сурат, баъзе ҷанбаҳои муҳими категорияи тарз дар низоми шаклҳои тасрифӣ ва ғайритасрифии феъли забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ ба таври кофӣ омӯхта нашудааст ва ё аз мадди назар дур мондааст.

Гузашта аз ин, дар диссертатсияи мазкур ба масъалаи назариявии категорияи мазкур диққати хеле кам дода шудааст. Инчунин, ин масъала дар забони тоҷикӣ ба таври кофӣ ҳалли худро наёфтааст ва шаклҳои ғайритасрифии категорияи мазкур дар забонҳои муқоисашаванда дуруст мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор нагирифтааст.

Мутаносибан, мавзуи диссертатсияи Бахтиёрзода Муслима Бахтиёр дар ҳақиқат муҳим буда, таҳқиқоти саривақтӣ ва мубрам ба ҳисоб меравад.

Бахтиёрзода Муслима Бахтиёр соли 2015 факултети забонҳои хориҷии Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуровро хатм намуда, дипломи дараҷаи бакалаврро аз рӯйи ихтисоси «Забони англисӣ» соҳиб гаштааст.

Пас аз хатми донишгоҳи номбурда барои идомаи таҳсил ба шуъбаи магистратура аз рӯйи ихтисоси "Забони англисӣ" дохил шуда, соли 2019 онро соҳиби дипломи дараҷаи магистр аз рӯйи ихтисоси "Забони англисӣ" гардидааст.

Бахтиёрзода Муслима Бахтиёр аз соли 2020 то инҷониб ба ҳайси омӯзгори фанни забони англисӣ дар факултети забонҳои хориҷии

Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров фаъолият намуда истодааст.

Кори диссертатсиони Бахтиёрзода Муслима Бахтиёр аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат буда, бобҳои он дар навбати худ ба зербобҳо ҷудо мешаванд.

Дар муқаддима мубрамии мавзуи таҳқиқи диссертатсионӣ асоснок карда шуда, дараҷаҳои омӯзиши масъалаи илмӣ арзёбӣ гардида, объект ва мавзуи таҳқиқ, мақсад ва вазифаҳои он, асосҳои назарӣ ва методологӣ, навгониҳои илмӣ, аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ муайян карда шудаанд.

Дар боби аввали диссертатсия – "Ҷанбаҳои назариявии категорияи тарзи феъл дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ" ақоиди забоншиносон роҷеъ ба категорияи тарз оварда шудаанд. Инчунин, дар боби мазкур моҳияти категорияи тарзи феъл баррасӣ гардида, он чун яке аз мушкилтарин муаммоҳои сохти грамматикии забонҳои хиндуаврупоӣ қаламдод шудааст.

Масъалаи алоқаи категорияи тарз бо хусусиятҳои луғавӣ-наҳвии феълҳо дар забонҳои муқоисашаванда низ дар ин боб таҳлилу баррасӣ гаштааст. Қайд гардидааст, ки дар даркқунӣ ва тафсири категорияи луғавӣ-наҳвии феълҳои гузаранда-монда дар забоншиносӣ ягонагии афкор вуҷуд надорад.

Боби дуюми диссертатсия "Баррасии категорияи тарз дар низоми шаклҳои тасрифии феъл дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ" ном дорад.

Дар ин боб сухан дар бораи маъно ва вазифаи шаклҳои тарзи феъл дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ рафта, ду навъи мафъул: статикӣ ва динамикӣ нишон дода шудааст.

Ба ғайр аз ин, боби мазкур ба омӯзиши шаклҳои замонию намудии тарзи мафъул дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ бахшида шудааст. Зикр гаштааст, ки миқдори шаклҳои замонӣ-намудии шакли мафъул дар забони англисӣ дар сиғаи хабарӣ 10 ададро ташкил медиҳад, вале дар забони тоҷикӣ ин гуна шаклҳо 8-то мебошанд. Миқдори ҷузъҳои маънодори ин шаклҳо то панҷ воҳидро ташкил дода метавонанд.

Аз ҷумла, дар ин боб дар бораи вазифаи коммуникативии шаклҳои мафъули феъл дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ маълумот дода шуда, зикр карда мешавад, ки дар забони англисӣ, ки дар он тартиби калима дар ҷумла муайян аст вазифаи мазкур барои категорияи грамматикии тарз асосӣ мебошад.

Дар боби сеюм “Тазоди тарз дар низоми шаклҳои ғайритасрифии феъл дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ” маълумоти умумӣ оид ба вербалияҳо дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ ва масъалаи категорияи тарз дар онҳо баррасӣ шудааст.

Дар ин боб категорияи тарзи масдар дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ мавриди таҳлил қарор гирифта, дар он сохтори масдари мафъул дар забони англисӣ “be + Participle II” ва сохтори масдари мафъули забони тоҷикӣ сифати феълӣ “-а” + “шудан” таҳлил карда шудаанд.

Категорияи тарзи герундий ва воситаҳои ифодаи он ба забони тоҷикӣ низ омӯхта шудааст. Оварда шудааст, ки, асосан, ба забони тоҷикӣ шакли фоили герундийи забони англисӣ бо ёрии масдари фоил ифода мегардад.

Категорияи тарз низ дар сифатҳои феълии забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ таҳлил шуда, зикр гардидааст, ки дар забони англисӣ танҳо сифати феълии I дорои шакли мафъул мебошад. Дар забони тоҷикӣ бошад, ин хусусият ба сифати феълӣ бо форманти “а”, ки се граммемаи категорияи тартиб доранд (навишта – навишта истода - менавишта) хос аст ва онҳоро сифати феълии қаблият, ҳамзамонӣ ва минбаъдият меноманд.

Хулоса ва натиҷагириҳои диссертант мушаххасан банд ба банд ҷамъбаст шудааст ва мазмуни ягонаи силсилавии корро инъикос мекунанд. Феҳристи адабиёт мутобиқ ба мавзуи матраҳшуда буда, истинодҳо барои тақвияти пешниҳоди илмӣ мувофиқ ба матлаб истифода шудаанд.

Ҳамин тариқ, диссертант кӯшидааст он мақсад ва вазифаҳое, ки дар пажӯҳиши мавзуи мавриди назар гузоштааст, иҷро намояд ва муваффақ ҳам шудааст. Муаллиф дар равиши таҳқиқ бо тақвият аз назарияҳои илмӣ вобаста ба категорияи тарз дар забонҳои англисӣ ва тоҷикӣ ва радабандии мавзуӣ, баррасии шаклҳои категорияи мазкури забонҳои муқоисашаванда диққати калон додааст. М.Б. Бахтиёрзода дар омӯзиши шаклҳои тасрифӣ ва ғайритасрифии феъли забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ кашфиёти калон анҷом дода, ба хусусиятҳои изоморфӣ ва алломорфии он забонҳои муқоисашавандаро муайян намудааст.

Дар давраи омодасозии рисола аз тарафи М.Б. Бахтиёрзода 10 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 5 мақолаҳои илмии дар нашрияҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд. Мақолаҳои илмии нашршудаи муаллиф мундариҷаи асосии рисолаи илмиро пурра инъикос мекунанд.

Дар асоси гуфтаҳои дар боло зикргардида, хулоса кардан мумкин аст, ки диссертатсияи Бахтиёрзода Муслима Бахтиёр дар мавзуи «Категорияи тарз дар низоми шаклҳои тасрифӣ ва ғайритасрифии феъли забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ" таҳқиқоти илмии бaанҷомрасида ба ҳисоб меравад ва ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267) ва Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия (қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми марти соли 2021, №3) ҷавобгӯ буда, ҷиҳати сазовор гардидан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021310 – Забоншиносии типологӣ ва муқобилавӣ) арзанда аст ва барои ҳимоя пешниҳод карда мешавад.

Роҳбари илмӣ:
номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи
методикаи таълими забонҳои хориҷии
факултети забонҳои хориҷии Донишгоҳи
давлатии Хуҷанд ба номи академик
Бобоҷон Ғафуров Юсупова Манзураҷон Ибрагимҷоновна

«12»____12____2025
Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Хуҷанд, кӯчаи А. Аминов, ҳавлии 26.
Тел: (+992) 92-773-70-40
E-mail: yusupova_manzura@mail.ru

Имзои М.И. Юсуповаро тасдиқ мекунам:
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
ДДХ ба номи академик Б. Ғафуров
номзади илмҳои филологӣ Сайдуллозода Заррина Сайдулло

Суроға: Индекс 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Хуҷанд, гузаргоҳи Б. Мавлонбеков 1.
Тел: (+992) (3422) 6-52-73
E:mail: rector@hgu.tj

«12»____12____соли 2025